O‘ZBEKISTON TA’LIMIDA SIFATNI OSHIRISH UCHUN MILLIY VA XALQARO BAHOLASH TIZIMLARINI INTEGRATSIYALASH

Mamadiyev Ural G‘ayratovich

Received: 01.11.2025
Revised: 02.11.2025
Accepted: 03.11.2025

Kalit so‘zlar:
Milliy baholash, xalqaro baholash tizimi, integratsiyalash, ta’lim sifati, TIMSS, PISA, PIRLS.

Annotatsiya. Ushbu maqolada O‘zbekiston ta’lim tizimida milliy va xalqaro baholash tizimlarini integratsiyalash orqali ta’lim sifatini oshirish imkoniyatlari ko‘rib chiqilgan. Xalqaro baholash tizimlari (TIMSS, PISA, PIRLS) tajribasini milliy baholash modeliga qo‘llash orqali o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini kompleks baholash, pedagogik jarayonlarni takomillashtirish va ta’lim siyosatini rivojlantirishning samarali yo‘llari aniqlangan.

Ключевые слова:
Национальная оценка, международные системы оценки, интеграция, качество образования, TIMSS, PISA, PIRLS

Аннотация. В данной статье рассматриваются возможности повышения качества образования в Узбекистане через интеграцию национальной и международной систем оценки. Использование опыта международных систем оценки (TIMSS, PISA, PIRLS) в национальной модели позволяет комплексно оценивать знания и навыки учащихся, совершенствовать педагогический процесс и развивать образовательную политику.

Keywords:
National assessment, international assessment systems, integration, education quality, TIMSS, PISA, PIRLS

Abstract. This article explores the possibilities of improving education quality in Uzbekistan through the integration of national and international assessment systems. Applying the experience of international assessment systems (TIMSS, PISA, PIRLS) within the national framework allows for comprehensive evaluation of students’ knowledge and skills, enhancement of the pedagogical process, and development of education policy.

Asosiy qism. O‘zbekiston ta’lim tizimida sifatni oshirish dolzarb vazifa bo‘lib, bu jarayonda milliy va xalqaro baholash tizimlarini integratsiyalash muhim ahamiyatga ega. Xalqaro baholash tizimlari, jumladan TIMSS, PISA va PIRLS, o‘quvchilarning akademik bilimlarini baholash bilan birga, ularning muammolarni hal qilish, tahliliy fikrlash, ijodiy yondashuv va matn tushunish kabi kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan. Milliy baholash tizimi esa o‘quvchilarning ta’lim dasturi bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarini o‘lchashni

ta’minlaydi. Shu jihatdan, xalqaro tizimlarning metodologiyasini milliy modelga integratsiyalash, ta’lim sifatini kompleks va samarali baholashga imkon beradi.

Xalqaro tizimlarda baholash interaktiv va innovatsion metodlarga asoslangan. Masalan, PISA kompyuter asosidagi vazifalar orqali o‘quvchilarning real hayotiy muammolarni hal qilish qobiliyatini baholaydi, TIMSS esa matematika va tabiat fanlari bo‘yicha konseptual tushunchalarni o‘lchaydi. PIRLS tizimi esa o‘quvchilarning o‘qish madaniyati va matn tushunish darajasini tahlil qiladi. Milliy baholash modelida shunday metodlarni qo‘llash, o‘quvchilarning akademik bilimlari bilan birga amaliy va shaxsiy kompetensiyalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Xalqaro tizimlar tajribasini integratsiyalash orqali baholash natijalari nafaqat o‘quvchilarning individual rivojlanishini aniqlashda, balki pedagogik jarayonlarni modernizatsiya qilish va ta’lim siyosatini shakllantirishda ham foydalaniladi. Bu jarayonda maktablararo resurs taqsimoti, o‘qituvchilarning malakasini oshirish va darsliklarni takomillashtirishga alohida e’tibor qaratiladi. Shuningdek, ko‘p darajali baholash tizimi – maktab, hudud va milliy darajada natijalarni tahlil qilish – ta’limdagi zaif va kuchli tomonlarni aniqlash, strategik qarorlar qabul qilish va resurslarni maqsadli taqsimlash imkonini beradi.[1]

Integratsiyalash jarayoni madaniy va ijtimoiy kontekstni hisobga olishni talab qiladi. Har bir o‘quvchi va maktabning sharoiti, ona tili, milliy qadriyatlar va o‘quv dasturi mazmuni inobatga olinishi lozim. Bu esa baholash natijalarining ishonchliligini oshiradi va o‘quvchilarga teng imkoniyat yaratadi. Shu bilan birga, innovatsion testlar, loyiha ishlari va ochiq tipdagi vazifalarni qo‘llash, o‘quvchilarning tanqidiy fikrlash va ijodiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Natijada, milliy va xalqaro baholash tizimlarini integratsiyalash O‘zbekiston ta’limida sifatni oshirishga, o‘quvchilarning bilim va kompetensiyalarini kompleks baholashga, pedagogik jarayonni modernizatsiya qilishga va ta’lim siyosatini strategik rivojlantirishga yordam beradi. Shu orqali ta’lim tizimi nafaqat xalqaro standartlarga moslashadi, balki o‘quvchilarga adolatli va samarali baholash imkoniyatini yaratadi.

Milliy va xalqaro baholash tizimlarini integratsiyalash jarayonida O‘zbekiston ta’limida ta’lim sifatini oshirishning asosiy yo‘nalishlaridan biri – o‘quvchilarning turli kompetensiyalarini baholashdir. Xalqaro tizimlar nafaqat akademik bilimni, balki analitik fikrlash, muammolarni hal qilish, kreativ yondashuv va o‘qilgan matnni tushunish kabi ko‘nikmalarni ham o‘lchaydi. Shu tajribani milliy modelga qo‘shish orqali o‘quvchilarning bilim darajasi yanada kompleks baholanishi mumkin.

Milliy baholash modelida xalqaro tizimlarning indikatorlari va metodologiyasini qo‘llash, o‘quv jarayonini individual va guruh bo‘yicha moslashtirishga yordam beradi. Masalan, PISA tizimida o‘quvchilarni hayotiy

[1] Узбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги. (2021). *Миллий таълим стандартлари ва баҳолаш мезонлари*. Тошкент.

vaziyatlarga mos vazifalar orqali baholash, ularni real hayotdagi muammolarni hal qilishga tayyorlaydi. TIMSS tizimi esa fanlar bo‘yicha chuqur konseptual tushunchalarni o‘lchaydi va o‘quvchilarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. PIRLS tizimi matnni tushunish va tahlil qilish orqali o‘quvchilarning ona tilidagi ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Integratsiyalash jarayonida innovatsion baholash metodlari muhim o‘rin tutadi. Masalan, ochiq tipdagi savollar, loyiha ishlari, interaktiv testlar va vaziyatli topshiriqlar o‘quvchilarning analitik va ijodiy ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, baholash natijalaridan ta’lim siyosatini shakllantirish, strategik qarorlar qabul qilish va milliy ta’lim standartlarini takomillashtirishda foydalanish mumkin.

1.1-jadval. O‘zbekiston ta’limida sifatni oshirish uchun milliy va xalqaro baholash tizimlarini integratsiyalash

Baholash tizimi	Asosiy yo‘nalish	Baholash obyekti	Milliy modelga qo‘llash imkoniyati	Afzalliklari
TIMSS	Matematika va tabiat fanlari	O‘quvchilarning konseptual bilimlari, analitik fikrlash	Darslarni mukammallashtirish, fanlar bo‘yicha kompleks baholash	O‘quvchilarning chuqur bilimini aniqlash, fanlar bo‘yicha standartlarni belgilash
PISA	Hayotiy vaziyatlarda bilim qo‘llash	Muammolarni hal qilish, tahliliy va ijodiy fikrlash	Amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish, pedagogik jarayonni individualizatsiya qilish	O‘quvchilarning real hayotdagi kompetensiyalarini baholash
PIRLS	Matn tushunish va o‘qish madaniyati	Ona tili va matnni tahlil qilish	Matn tushunish va til kompetensiyalarini oshirish	Ona tilini chuqur tushunish va muloqot qobiliyatini rivojlantirish
Milliy baholash	Ta’lim dasturi bo‘yicha bilim va ko‘nikmalar	Akademik bilim, darslik mazmuni	Xalqaro tizimlar tajribasini qo‘shish orqali kompleks baholash	O‘quvchilarning bilim darajasini aniq va standart asosida baholash

Jadval tahlilidan ko‘rinib turibdiki, har bir baholash tizimi o‘ziga xos yo‘nalish va baholash obyekti bilan ajralib turadi. TIMSS tizimi matematika va tabiat fanlariga qaratilgan bo‘lib, o‘quvchilarning konseptual bilimlari va analitik fikrlash qobiliyatini baholash imkonini beradi. Milliy modelga integratsiyalash orqali

darslarni mukammallashtirish va fanlar bo‘yicha standartlarni belgilash mumkin, bu esa o‘quvchilarning chuqur bilimini aniqlash va ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

PISA tizimi esa o‘quvchilarning hayotiy vaziyatlarda bilim va ko‘nikmalarini qo‘llash qobiliyatini baholashga yo‘naltirilgan. Bu tizim milliy baholash modeliga amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish, pedagogik jarayonni individualizatsiya qilish va o‘quvchilarning real hayotdagi kompetensiyalarini aniqlash imkonini beradi. Shuningdek, bu yondashuv o‘quvchilarning tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

PIRLS tizimi esa o‘quvchilarning ona tilidagi matn tushunish va tahlil qilish ko‘nikmalarini baholashga qaratilgan. Milliy baholash modeliga integratsiyalash orqali o‘quvchilarning til kompetensiyalari va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish mumkin bo‘ladi. Bu esa o‘quvchilarning o‘qish madaniyati va ona tilini chuqur tushunish ko‘nikmalarini oshirishga yordam beradi.[2]

Xalqaro tizimlardan olingan natijalarni tahlil qilish orqali milliy baholash modeli pedagogik jarayonni takomillashtirish, o‘qituvchilarni malaka oshirish va darsliklarni yangilash imkonini beradi. Shu bilan birga, maktablararo va hududlararo farqlarni aniqlash, resurslarni maqsadli taqsimlash va ta’limdagi tenglikni ta’minlash imkoniyatlari yaratiladi.

Milliy baholash tizimi esa ta’lim dasturi bo‘yicha akademik bilim va ko‘nikmalarni o‘lchashga xizmat qiladi. Xalqaro tizimlar tajribasini qo‘shish orqali milliy model nafaqat akademik bilimni, balki amaliy va shaxsiy kompetensiyalarni kompleks baholash imkonini yaratadi. Shu bilan birga, milliy baholash tizimi o‘quvchilarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, pedagogik jarayonlarni modernizatsiya qilish va ta’lim siyosatini shakllantirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Milliy va xalqaro baholash tizimlarini integratsiyalashning yana bir muhim jihati – bu pedagogik jarayonni doimiy monitoring qilish va o‘quvchilarning individual yondashuvini ta’minlash imkoniyatidir. Xalqaro tizimlarda o‘quvchilarning yutuqlari va kamchiliklari statistik asosda tahlil qilinadi, bu esa milliy modelda ham qo‘llanilsa, ta’lim sifatini yaxshilashning aniq strategiyasini ishlab chiqish mumkin. Masalan, TIMSS va PISA natijalari o‘quvchilarning fanlar bo‘yicha darajasini, amaliy ko‘nikmalarini va muammolarni hal qilish qobiliyatini ko‘rsatadi, PIRLS esa matn tushunish va ona tilidagi kompetensiyalarni tahlil qiladi. Shu natijalarni birlashtirish orqali milliy model o‘quvchilarning zaif tomonlarini aniqlab, individual va guruh bo‘yicha pedagogik yordam ko‘rsatish imkonini beradi.

Integratsiyalash jarayoni o‘qituvchilarning malakasini oshirishga ham xizmat qiladi. Xalqaro tizimlardan olingan metodologik tajriba asosida seminarlar, treninglar va master-klasslar tashkil etish mumkin. Bu pedagoglarning o‘quv jarayonida

[2] Vassiliou, M., & Papadopoulos, A. (2015). *International Assessment Systems and National Education Policies*. Journal of Educational Research, 58(2), 123–140.

innovatsion metodlar qo‘llashini, amaliy va ijodiy yondashuvni rivojlantirishini ta’minlaydi.[3]

Milliy baholash modelini xalqaro tizimlar bilan moslashtirish nafaqat o‘quvchilarning akademik natijalarini, balki ularning ijtimoiy, kommunikativ va shaxsiy kompetensiyalarini ham baholashga imkon beradi. Bu esa ta’limning adolatli, shaffof va samarali bo‘lishini ta’minlaydi. Shu bilan birga, baholash natijalaridan maktablararo farqlarni aniqlash, resurslarni maqsadli taqsimlash va ta’lim siyosatini strategik rivojlantirishda foydalanish mumkin.

Milliy va xalqaro baholash tizimlarini integratsiyalashning yana bir afzalligi – bu o‘quv dasturlarini modernizatsiya qilish, darslik va metodik qo‘llanmalarni takomillashtirish va ta’lim jarayonini interaktiv, qiziqarli va samarali qilish imkoniyatidir. Shu yo‘l bilan O‘zbekiston ta’limi xalqaro standartlarga moslashadi, o‘quvchilarning bilim va kompetensiyalari kompleks baholanadi, pedagogik jarayon takomillashadi va ta’lim sifati barqaror oshadi.

Xulosa. Milliy va xalqaro baholash tizimlarini integratsiyalash O‘zbekiston ta’limida sifatni oshirishning samarali vositasi hisoblanadi. Xalqaro tizimlar – TIMSS, PISA va PIRLS – o‘quvchilarning akademik bilimlari, analitik fikrlash, muammolarni hal qilish, ijodiy va amaliy ko‘nikmalarini baholashga qaratilgan. Shu tajribani milliy baholash modeliga qo‘shish orqali o‘quvchilarning bilim darajasi yanada kompleks baholanishi, pedagogik jarayon takomillashishi va ta’lim siyosati strategik rivojlantirilishi mumkin. Integratsiyalash jarayoni pedagoglarni malaka oshirish, darsliklarni va o‘quv dasturlarini modernizatsiya qilish, shuningdek, maktablararo va hududlararo farqlarni aniqlash va resurslarni maqsadli taqsimlash imkonini yaratadi. Shu bilan birga, innovatsion baholash metodlarini – loyiha ishlari, interaktiv testlar va vaziyatli topshiriqlarni – qo‘llash orqali o‘quvchilarning tanqidiy va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga erishish mumkin.

Natijada, milliy va xalqaro baholash tizimlarini integratsiyalash O‘zbekiston ta’limini xalqaro standartlarga moslashishga, ta’lim sifatini oshirishga va o‘quvchilarga adolatli va samarali baholash imkoniyatini yaratishga xizmat qiladi. Shu yo‘l bilan o‘quvchilarning bilim va kompetensiyalari kompleks baholanadi, pedagogik jarayon takomillashadi va ta’lim tizimi barqaror rivojlanadi. Milliy va xalqaro baholash tizimlarini integratsiyalash O‘zbekiston ta’limining rivojlanishida muhim strategik qadam hisoblanadi. Xalqaro tizimlar – TIMSS, PISA va PIRLS – o‘quvchilarning akademik bilimini baholash bilan birga, ularning amaliy, tahliliy va ijodiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu tajribani milliy baholash modeliga qo‘shish orqali o‘quvchilarning kompetensiyalari kompleks tarzda baholanadi, pedagogik jarayon takomillashadi va ta’lim sifati sezilarli darajada oshadi.[4]

[3] Vassiliou, M., & Papadopoulos, A. (2015). *International Assessment Systems and National Education Policies*. Journal of Educational Research, 58(2), 123–140.
[4] OECD. (2022). *PISA 2022 Assessment and Analytical Framework*. Paris: OECD Publishing.

Integratsiyalash jarayoni o‘qituvchilarni malaka oshirish, darslik va metodik qo‘llanmalarni yangilash hamda maktablararo farqlarni aniqlash imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, innovatsion baholash metodlarini qo‘llash – loyiha ishlari, interaktiv testlar, vaziyatli topshiriqlar – o‘quvchilarning tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Узбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги. (2021). *Миллий таълим стандартлари ва баҳолаш мезонлари*. Тошкент.
2. Vassiliou, M., & Papadopoulos, A. (2015). *International Assessment Systems and National Education Policies*. Journal of Educational Research, 58(2), 123–140.
3. OECD. (2022). *PISA 2022 Assessment and Analytical Framework*. Paris: OECD Publishing.